

Valimisea langetamine: mõjude eelhindamine

Anu Toots

TALLINNA ÜLIKOOL
Riigiteaduste Instituut

Probleem ja lahendused

probleem

- Ühiskonna stabiilsus võib tasakaalust välja minna (2011 valitsusprogramm)
- Noored ei kasva demokraatlikeks, “lähevad hukka”

põhjused

- Rahvastik vananeb, noorte huvid alaesindatud
- Põhivooluparteid ja klassikaline esindusdemokraatia ei peegelda noorte väärtusi ja maailmapilti
- Noorte õigused ja kohustused pole tasakaalus

lahendused

- Alandada valimisiga (hääleõigust; kandideerimisõigust)
- Arendada noorte(voli)kogusid
- Arendada esindusdemokraatiaga mitteseotud osalusvõimalusi (vabatahtlik tegevus, kaasamine ja lobby)
- Jätkata vanaviisi (null-stsenaarium)

Olulised küsimused

- ▶ Kas **probleem** on piisavalt **tõsine**?
 - Keda, kui suurt hulka inimesi see probleem puudutab?
 - Kui kaua on see kestnud? Kas tulevikus muutub veel teravamaks?
- ▶ Kas **põhjused** on **õigesti määratletud**?
 - Kas leidub tõendeid, mis seda kinnitaks?
- ▶ Kas **lahendus** on **saavutatav** riikliku **sekkumisega**?

NB! (Madal hääletusaktiivsus pole defineeritud probleemi ega põhjusena)

Kui suur rahvastikurühma puudutab?

- ▶ Arvukus ja osakaal väikesed
 - 16–17-aastaseid on ca 24 000 (2013–2020)
 - 1,9% kogurahvastikust
 - **2,3%** 16+ rahvastikust
- ▶ Regionaalne paiknemine hajutatud ja võrdne
 - 12 maakonnas 2,5–3% 16+rahvastikust
 - Madalaim Harju mk (1,96%) ja Tallinnas (1,73%)
- ▶ Noorte ränne ei avalda olulist mõju
 - E-hääletamine; eelhääletamine
 - Elukoha (ümber)registreerimine pole kohustuslik

2 olulist valijaskonna parameetrit

eagrupp	Vene- maa	Apatrii- did	Eesti
15-29	8311 (3%)	12771 (5%)	87 %
30-49	18597	33162	82 %
50-64	28602	25391	86 %
65+	29716 (13%)	13275 (5,6%)	79 %

eagrupp	2014	2020
16-17	2,2	2,3
18-28	17,3	13,3
29-54	42,8	42,5
55-65	17,1	17,6
65+	20,6	23,3

kodakondsus

vananemine

Valija kognitiivsest kompetentsusest

- ▶ Universaalset “kodaniku kirjaoskuse” standardit pole olemas
- ▶ Eakaaslastega võrreldes on Eesti 14–15-aastased maailmas esiosinas (ICCS 2009)

Kõrgemal (6)	Sama tase (11)	Madalam (20)
Soome	Poola	Tšehhi
Taani	(Inglismaa)	Venemaa
Korea	Šveits	Austria
Taiwan	Sloveenia	Hispaania
Rootsi	(Norra)	Malta

- ▶ Eesti koolid 533, vene koolid 491 punkti

Pol. huvi ja suhtumine parteidesse

- ▶ on huvitatud 50%
- ▶ omab parteilist eelistust 50%
- ▶ kuulub partei noorteühendusse 9%;
plaanib astuda erakonda 15%
- ▶ usaldab erakondi 23%
- ▶ kavatseb hääletada riigikogu valimistel 73%

Allikas: ICCS 2009

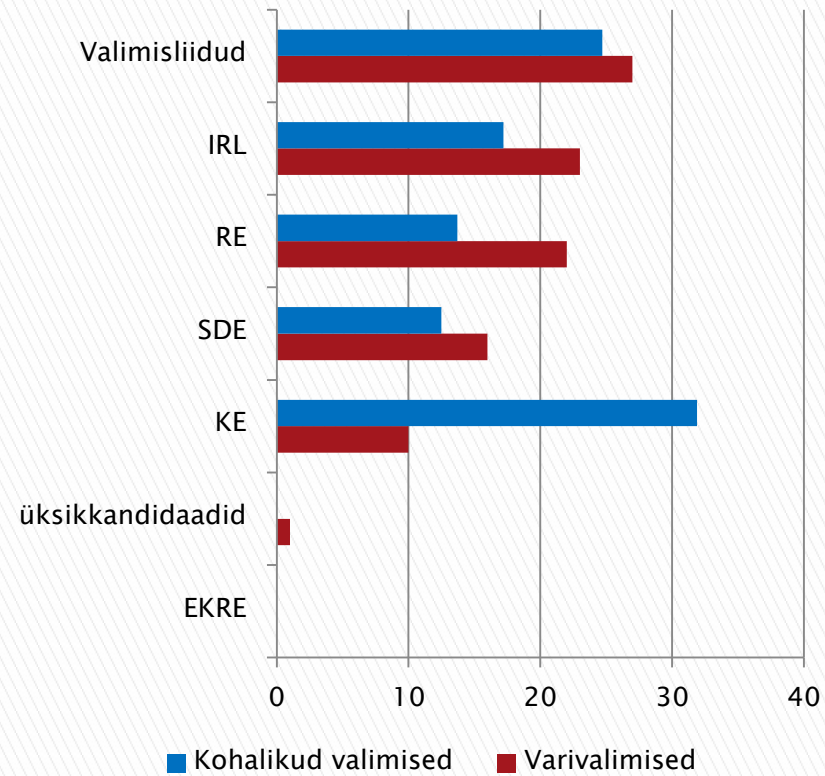
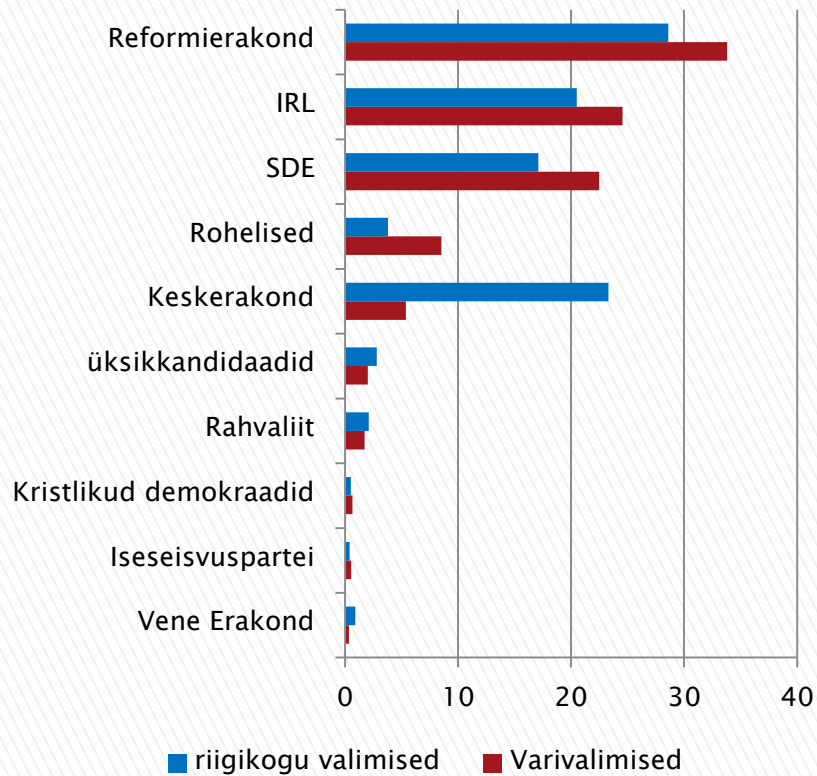
noored

- ▶ on huvitatud 36%
- ▶ omab parteilist eelistust ca. 60%
- ▶ kuulub parteisse 5,5%
- ▶ usaldab erakondi 25%
- ▶ tegelik valimisaktiivsus 64%

Allikad: ESS2012, Turu-Uuringute AS, EMOR, VVK, ESA,

täiskasvanud

Tegelik hääletamine

2011 Riigikogu

2013 KOV

Kas valimisea alandamine avaldab mõju?

- millistele valdkondadele või suhetele?
 - kes ja kuidas peaks reageerima?

Olulise mõjuga valdkonnad

- ▶ Kodanikuühiskond
 - Noorte osalusvõimalused
 - Erakondade tegevus
- ▶ Haridussüsteem
 - Õppekava
 - õpetajad
- ▶ Avalik haldus
 - E-riik ja e-teenused
 - Ametnike koolitus (noortevolikogudega seoses)
- ▶ Rahvastikuareng
 - Rahvusvähemuste lõiming – läbib kõiki valdkondi

Osalus ja erakonnad

Mõju avaldumise vormid	Soovitav sekkumine
Hea <i>spillover</i> efekt, koguaktiivsus laieneb	Lõimida mitteformaalne ja formaalne kodanikuharidus
Noortevolikogude alternatiivsed arenguteed a) Marginaliseerub b) Keskendub 7–16-aastastele	Teha poliitiline otsus noortevolikogude perspektiivide osas (koos seadusemuudatustega)
Erakondadel tekib vajadus suhelda 16–17-aastastega	Moderniseerida oma suhtluskanalid nii sisult kui vormilt (nt sotsiaalmeedia interaktiivseks)
Noorte huvid jäävad eraldiseisvaks, “getostuvad”	Levitada elukaare-põhise poliitika ideed
Erakondade noorteühendused satuvad suurema surve alla	Täpsustada õigusnorme (Erakonnaseadus, MTÜde seadus)

Haridussüsteem

Mõju avaldumise vormid	Soovitav sekkumine
Suurem huvi valimiste ja erakondade temaatika vastu	Kvaliteedikontroll rakendatava õppekava osas
Kõrgemad ootused õpetajatele kui nõuandjatele	Kvaliteetne koolitus õpetajatele
Õpetajate stressi suurenemine (eriti vene õppekeelega koolides)	Fokusseeritud ja heatasemeline õpetajakoolitus
Erakondade ja poliitikute suurem huvi koolikülastuste vastu	Kehtestada valimiskampaania hea tava; Koolijuhtide koolitamine
Haridusliku kihistumise süvenedes võib süveneda pol. võõrandumine teatud gruppides	Hoida kindlalt ühtluskooli põhimõtteid; Arendada meetodikaid nõrgema kapitaliga õpilaste kaasamiseks
Liiga kõrged ootused koolile valijakasvatuses	Selge vastutuse jaotus institutsioonide ja sektorite vahel

Avalik haldus

Mõju avaldumise vormid	Soovitav sekkumine
Kasvab huvi ID kaardi põhiste e-teenuste vastu	Töötada välja eagrupile sobivaid lahendusi
	Lülitada asjakohane praktiline õpe kooli õppekavasse
E-hääletust ei usaldata, mis tõstab absenteismi	Selgitada e-hääletuse süsteemi ja turvalisust

Järeldused mõjude analüüsist

- ▶ Valimisea langetamisega **ei kaasne** ebasoovitavaid riske
- ▶ **Positiivse efekti** olemasolu ja tugevus **oleneb** jõupingutustest

KOOL: ühiskonnaõpetuse ainekava sisukas realiseerimine

ERAKONNAD: Valimiskampania kohandamine noortele

KOV: noorte kaasamine valitsemisse

VALITSUS: e-riigi noortele suunatud arendus

Poliitikamuutuse valikud

- ▶ Alandada **aktiivset** valimisiga **KOV volikogu** valimistel

PLUSSID

- Õigus laieneb kõigile kodakondsusest olenemata
 - Valimisõigus võib saada täiendavaks sotsialiseerijaks kodakondsuse määratlemisel (hea mõju lapsevanematele)
 - Noortepoliitika on valdavalt KOV ülesanne; seega kergem hinnata lubaduste täitmist ja hoida sidet
 - Noortevolikogud kui “pilotprojektid”
- ▶ Alandada **aktiivset** valimisiga **kõigil** valimistel

MIINUSED

- Valimisväsimumus (20 aastast vaid 8 ilma valimisteta)
- Mittekodanikele õigus ei laiene
- Keerulisem hinnata eri tasandite saavutusi

Poliitikamuutuse valikud (järg)

- ▶ Alandada **nii aktiivset** kui **passiivset** valimisiga

STANDARD

- Hääleõiguslik iga võib olla madalam kui kandideerimisiga

PLUSSID

- Noored kandidaadid tõstavad hääletusaktiivsust (Toomla 2011, tõendeid ei leidnud)

PROBLEEMID

- Erakonda saab kuuluda alates 18–eluaastast
- noorteühendused pole õiguslikult defineeritud kui partei sidusorganisatsioonid (kampaania rahastamine)
- Kandideerida saavad vaid EV kodanikud

